

1.	INLEIDING.....	2
2.	HERPETOLOGISCHE EVALUATIE.....	2
2.1.	Literatuurvoorbereiding.....	2
2.2.	Resultaat.....	2
3.	REISERVARINGEN.....	2
3.1.	Reisbureau.....	2
3.2.	Deelnemers.....	2
3.3.	Reisleider.....	2
3.4.	Vervoer.....	2
3.5.	Lokale reisbegeleiding.....	3
3.6.	Logies en Maaltijden.....	3
4.	RESULTATEN VAN DE WAARNEMINGEN.....	3
4.1.	Amfibieën & reptielen.....	3
4.1.2.	Wijze van waarnemen.....	3
4.1.3.	Notities.....	3
4.1.4.	Bespreking per soort.....	4
4.1.5.	Gebruikte afkortingen.....	4
4.2.	Vogels.....	4
4.3.	Libellen.....	4
5.	REISWEG.....	4
5.1.	Gevolgde route.....	4
5.2.	Dagjournaal.....	4
6.	HERPETOLOGISCHE GEGEVENS.....	9
6.1.	Amphibia.....	9
6.1.1.	Salamandridae.....	9
6.1.2.	Bufooridae.....	9
6.1.3.	Hylidae.....	10
6.1.4.	Ranidae.....	11
6.2.	Reptilia.....	11
6.2.1.	Geoemydidae.....	11
6.2.2.	Testudinidae.....	12
6.2.3.	Blanidae.....	13
6.2.4.	Agamidae.....	13
6.2.5.	Anguidae.....	14
6.2.6.	Gekkonidae.....	15
6.2.7.	Lacertidae.....	16
6.2.8.	Scincidae.....	18
6.2.9.	Colubridae.....	20
6.2.10.	Typhlopidae.....	23
7.	WEBSITE FOTOGALERIJ.....	24
8.	LITERATUUR.....	24

1. INLEIDING.

Via het reisbureau TIERRA werd de mogelijkheid gegeven om een specifieke herpetologische reis te organiseren naar Turkije. Ignace Ledegen zou reisleader zijn en ik (André Van Hecke) de herpeto-gids. De reis ging door van 13 tot 21 april 2013.

Met dit rapport wordt een overzicht gegeven van:

- (1) de herpetologische literatuur voorbereiding;
- (2) de dagelijkse herping-activiteiten met vermelding van de waargenomen soorten;
- (3) het totaal aantal waarnemingen per soort;
- (4) een bespreking per soort op basis van de literatuur (cf. 2.1.) en met toevoeging van persoonlijke notities;
- (5) fotoreeks bestaande uit de beste foto van elk waargenomen amfibie en reptiel.

2. HERPETOLOGISCHE EVALUATIE.

2.1. Literatuurvoorbereiding.

De herpetofauna van zuidwest Turkije is uitstekend onderzocht en bestudeerd geworden door M. Franzen et al., 2008, *Die Amphibien und Reptilien der Südwest-Türkei*. Door deze veldgids kon de voorbereiding efficiënt gebeuren. Met de auteur werd meermaals gemaïld voor de kenmerken van sommige ondersoorten, als ook voor de beste plaatsen om amfibieën en reptielen te observeren.

Ter vervollediging van de voorbereiding werd ook de herpetologische literatuur (uit eigen bibliotheek) geraadpleegd, zoals vermeld in punt 8.

2.2. Resultaat.

Het resultaat van deze reis met 4 soorten amfibieën en 25 soorten reptielen mag succesvol genoemd worden.

Van elke herpetologische soort is er op het einde van dit rapport een foto toegevoegd, waar de fotografische omstandigheden of een diervriendelijke benadering dit toelieten.

Meer foto's van de amfibieën & reptielen, de reis, de gebieden, de reisgezellen, de vogels, de libellen en de varia zijn te bekijken op www.freanonherping.be.

3. REISERVARINGEN.

3.1. Reisbureau.

De planning van vlucht, hotels en vervoer ter plaatse, was in handen van Tierra Natuurreizen Leuven, www.tierra.be. Hier moet benadrukt worden dat TIERRA alles goed georganiseerd had.

Het reisprogramma en de keuze van de te bezoeken gebieden, werd samengesteld door de herpeto-gids.

3.2. Deelnemers.

De groep bestond in totaal uit 8 deelnemers. Sommigen kenden elkaar van vroegere reizen, wat tijdens de reis voor een bijzonder aangename sfeer zorgde, cf. de anekdotes en verhalen. De verstandhouding in de groep was uitstekend.

3.3. Reisleader.

Ignace Ledegen heeft de taak van zowel reisleader als chauffeur van de minibus, uitstekend "uitgevoerd". Tijdens de reis kregen vogels ook de nodige aandacht. Zijn kennis voor het determineren van vogels is uitmuntend en werd door de deelnemers geapprecieerd.

3.4. Lokale reisbegeleiding.

Ten einde een volledige vrijheid te hebben, werd er geen beroep gedaan op een lokale chauffeur- of reisbegeleiding. Dit gaf ons een onbeperkte vrijheid en mogelijkheden van organisatie om actief te zijn, te stoppen en korte zoekstops te houden wanneer wij dit nodig vonden.

3.5. Vervoer.

Alle verplaatsingen gebeurden met een minibus voor 9 personen met de reisleader als chauffeur. Gelukkig waren er maar twee grote verplaatsingen: Antalya naar Patara en terug. Er was te weinig kofferruimte in het minibusje beschikbaar. Er konden maar enkele koffers geborgen worden en moest er deels ook op de achterste zitbank en naast de zetels gestouwd worden. Een grotere bus of bus met verlengd chassis was in principe wenselijk geweest.

3.6. Logies en maaltijden.

De 2 hotels waar wij verbleven, waren comfortabel; de sanitaire- en douchevoorzieningen uiterst modern; er was steeds voldoende warm water en WIFI was in beiden gratis.

De ligging van het Déjà Vue Hotel in het oude stadgedeelte van Antalya, was niet praktisch als uitvalsbasis en kostte dagelijks ½ tot 1u aan tijdsverlies. Het Hotel Dardanos in Patara was wel ideaal gelegen en is een aanrader.

Deze reis was inclusief ontbijt en diner. In Antalya was er voor het avondmaal geen keuzemogelijkheid. Desondanks hebben wij over de geserveerde maaltijden niet te klagen. Voor de laatste dag konden we op aanvraag een typisch Turkse maaltijd bestellen.

In Patara kon er 's avonds wel à la carte gegeten worden.

Soms leverde het hotel een lunchpakket, soms zorgden we er zelf voor. Uiteindelijk werd hieraan de voorkeur gegeven (cf. inhoud & diversiteit).

4. RESULTATEN VAN DE WAARNEMINGEN.

4.1. Amfibieën & reptielen.

Vorbereidingen en resultaten van de waarnemingen aan dit rapport toegevoegd, zijn:

Tabel 1 Checklist & Aanstreeplijst Amfibieën & Reptielen: zie bijlage op frean-website.

Tabel 2 Waarnemingen per gebied & per datum: zie bijlage op frean-website.

Tabel 3 Wijze van waarnemen per soort: zie bijlage op frean-website.

Tabel 4 Gebruikte afkortingen & vertalingen.

Tabel 5 Beschrijving van de route: zie bijlage op frean-website .

4.1.1. Wijze van waarnemen.

De meeste soorten werden wel onder stenen aangetroffen. Dit gaf de mogelijkheid om de A&R op een diervriendelijke wijze te vangen, zodat deze door elke deelnemer van de groep kon gezien worden.

Sommige deelnemers waren echte "die-hards" in het omkeren (en terugleggen) van stenen en soms zelfs van groot formaat (hé Bert...). Het succes van de reis is zeker ook aan hen te danken.

Er werd getracht om van elke waargenomen soort foto's te nemen, deels "in situ" en voor de echte fotografen "geënsceeneerd". Dit lukte ons niet voor de Boomkikker (enkel auditief waargenomen) en voor Reuzensmaragdhagedis (enkel 1 visuele zekere waarneming waarbij het dier ons te vlug af was om gevangen te worden).

4.1.2. Notities.

Voor elke soort is genoteerd: plaats, datum, uur of tijdsperiode, wijze van waarnemen (gevangen, visueel, auditief, als verkeersslachtoffer, enz...), aantal, GPS en waar mogelijk geslacht en leeftijdsklasse.

Deze gegevens worden niet gepubliceerd.

4.1.3. Bespreking per soort.

In punt 6 volgt per soort een korte bespreking van zelf genoteerde veldnotities tijdens deze reis en volgens de veldgids van M. Franzen. Voor sommige soorten werd soms niets opgegeven voor het leef-

gedrag. Indien het dan een soort betrof die ook in Europa voorkomt, wordt voor deze bespreking gerefereerd naar Stumpel en Strijbosch, 2006.

4.1.4. Gebruikte afkortingen.

Tabel 5 geeft een overzicht (voor anderstaligen) van de gebruikte woorden en afkortingen in de tabellen bij de soortbesprekingen.

4.2. Vogels.

Tabel 7 geeft een overzicht van de waargenomen vogels, samengesteld door I. Ledegen: zie bijlage op frean-website.

4.3. Libellen.

Tabel 8 geeft een overzicht van de waargenomen libellen, samengesteld door J. Devolder: zie bijlage op frean-website

5. REISWEG.

5.1. Gevolgde route.

Tabel 6 geeft een overzicht van de gevolgde route en hotel-overnachtingen.

5.2. Dagjournaal van de reis met herpetologische soortvermelding.

In vergelijking met vroegere verslagen, wordt vanaf nu de bespreking meer objectief en minder subjectief - met persoonlijke vaststellingen/beschrijvingen van gevoel, enz... - gegeven door de verslaggever.

Zaterdag 13 april 2013.

We hebben met 7 van de 8 deelnemers afgesproken om samen met een busje vanuit Herentals - voor specifiek luchthavenvervoer - naar Zaventem te rijden. We arriveren hier om 5:10u. Paspoort en handbagage en persoonlijke controle verlopen vlotjes en 1 uur later zitten we aan onze boarding gate.

Om 8:05u stijgen we op met een Airbus 320 voor een 3uur durende vlucht naar Istanbul. We passeren we de transfer zonder problemen. Om 13:50u (plaatselijke tijd) stijgen we op voor een vlucht van 1uur naar onze eindbestemming Antalya. Hier geland is de bagage van alle deelnemers op de transportband aanwezig en zorgt Ignace voor de ophaling van het minibusje en gaan wij geld wisselen.

De luchthaven ligt dichtbij Antalya maar bij het binnenrijden van deze stad, hebben we problemen om ons hotel te vinden. Het ligt nl. in het oude stadsgedeelte en ook de GPS weet geen raad. Via een speciale toegangsbaan en uiterst smalle straatjes, bereiken om 17:00u ons hotel Déjà Vu Boutique.

Terwijl iedereen zijn koffers aan het uitladen is, gaat Bert al op inspectie op een naast het hotel liggend braak stuk grond. En zo worden de eerste drie soorten van de reis genoteerd: Kleinaziatische wormhagedis Blanus strauchi aporus, Parelskink Chalcides o. ocellatus en Europese tijtjak Hemidactylus t. turcicus.

We houden bij daglicht nog een uitgebreide fotosessie. Het hotel heeft een mooie binnentuin met terras en hier gaan we om 19:00u dineren. Het is zeer aangenaam maar het wordt wel vlug fris zodat een trui gewenst is. De service is uitstekend en het eten lekker. We blijven napraten tot 22:00u en gaan dan slapen.

Zondag 14 april 2013.

Op het programma staat een bezoek aan Incecum, gelegen tussen Antalya en Analya. Dit gebied werd opgegeven door Michael Franzen als mogelijke meest westelijke vindplaats van Levantijnse adder, Macrovipera lebetina.

Om 10:10u beginnen we aan een uitgebreide verkenning juist buiten het dorp. Het resultaat is succesvol met 9 soorten (zowel visueel als in de hand): Meerkikker *Pelophylax ridibundus* (ook roepend), Gestreepte skink *Trachylepis vittata* (Johan vangt zelfs een adult exemplaar met zijn libellenet), Anatolische toornslang *Dolichophis j. jugularis*, Hardoen *Laudakia stellio daani*, Wormslang *Typhlops vermicularis*, Slangenooghagedis *Ophisops elegans basoglui*, Naaktvingergekko *Cyrtopodion kotschy ciliciensis*, Moorse landschildpad *Testudo graeca iberica* en Pamphyliëse smaragdhagedis *Lacerta pamphylica*.

Voor de lunch (klaargemaakt door het hotel) gebruiken we de muur van het kerkhof als vervangtafel.

We rijden vervolgens naar de Side Ruins, waar we om 13:55u arriveren. De 2u durende zoektocht is goed voor: Moorse landschildpad *Testudo graeca iberica*, Pamphyliëse smaragdhagedis *Lacerta pamphylica*, Parelskink *Chalcides o. ocellatus* en Gestreepte skink *Trachylepis vittata*.

Op de terugweg houden we een korte halte aan de Aspendos Ruins. Sommige reisgezellen gaan genieten van een drankje in een plaatselijk café-restaurant. Anderen gaan zoeken naar herpeto's ondanks het slechte weer. Zij noteren de aanwezigheid van Meerkikker *Pelophylax ridibundus* en Balkanbeekschildpad *Mauremys rivulata*.

Om 18:05u zijn we terug in ons hotel en gaan we dineren. Na een lekkere maaltijd maken we dagverslag en volgt de briefing wat het reisdoel is voor de volgende dag.

Met als voorlopig eindresultaat 12 soorten zijn we meer dan tevreden van onze eerste herpeto-dag in Turkije.

Maandag 15 april 2013.

Wanneer we op staan zien de weersomstandigheden er absoluut niet goed uit: het regent volop en van zon is er absoluut geen sprake.

Het ontbijt in buffetvorm is uitgebreid en de bediening zeer vriendelijk.

Om 8:00u vertrekken we naar de Perge Ruins. Aangekomen is de hemel grijs en dreigende bliksems en donder geven geen goede voortekens. We gaan toch wandelen en het stenen omdraaien resulteert in de notitie van Parelskink *Chalcides o. ocellatus*, Kleinaziatische wormhagedis *Blanus strauchi aporus*, Meerkikker *Pelophylax ridibundus*, Gestreepte skink *Trachylepis vittata* en Groene pad *Bufo variabilis*. Dank zij de waarneming van Ignace, kunnen we een doodgeslagen Gestreepte ringslang *Natrix natrix persa* aan de herpeto-lijst toevoegen.

De weersomstandigheden lijken er niet op te verbeteren en het blijft koud en zeer winderig. We rijden naar de Aspendos Ruins en gaan op de parking eerst onze lunch aanspreken. Het weer blijft slecht maar we gaan toch wandelen in deze ruinetempel. Bovengronds is geen enkel A of R actief maar het stenen omdraaien levert één eerder zeldzame soort op, nl. Gouden skink *Trachylepis a. aurata* en verder Wormslang *Typhlops vermicularis*.

Op de terugweg begint het hevig te regenen, zodat we beslissen te gaan genieten van een drankje in het café-restaurant van gisteren aan de Aspendos Ruins. En amper binnen of de hemelssluisen gaan open met hagelstenen ter grootte van een knikker en zeer nabije bliksem en donder...

Wanneer op de terugweg naar het hotel het even ophoudt met regenen, stoppen we ten zuiden van het dorpje Ihsaniye. Een op het zuiden gelegen helling lijkt ons interessant. En met succes want we kunnen 2 nieuwe soorten aan de aanstreeplijst toevoegen, nl. Maskerdwergslang *Eirenis modestus semimaculatus* en Anatolische muurhagedis *Anatolacerta oertzeni ibrahimi* (beiden wel onder een steen aangetroffen). We noteren verder roepende Meerkikker *Pelophylax ridibundus* en eindigen de zoektocht met het vinden van Gestreepte skink *Trachylepis vittata* onder een steen.

Om 18:20u zijn we terug in ons hotel en gaan tegen het gebruikelijke 19:00u dineren.

Nadien wordt er geskypet met de iPad. Tegen 22:45u trekt iedereen zich terug op zijn kamer.

Dinsdag 16 april 2013.

Bij het opstaan, schijnt gelukkig de zon! We trekken vandaag naar het binnenland richting Taurus gebergte, om het Köprülü Kanyon National Park te gaan bezoeken. Na 2uur rijden komen we er aan. Een zuidelijke helling met meerdere stenen levert ons de soort die we hier hoopten te vinden, nl. de Atifi's landsalamander Lyciasalamandra atifi. Dit eerste exemplaar wordt onder een steen gevonden en er volgt een zeer lange fotosessie.

Subadulte en adulte hardoenen Laudakia stellio daani genieten volop van de zon. De verdere zoektocht levert nog 2 Kleinaziatische wormhagedissen Typhlops vermicularis op en opnieuw een Atifi's landsalamander Lyciasalamandra atifi.

Met het busje rijden we naar het dal van de rivier en gaan we lunchen. Hier liggen meerdere hagedissen ook te genieten van de zon, maar hun determinatie levert problemen op. Voorlopig behouden we de soortnaam Danfords berghagedis Anatolacerta cf. danfordi. Uit de voorbereiding was gebleken dat het een inter-gradatie zone betreft, waarbij zowel Anatolische muurhagedis als de Danfords berghagedis zou voorkomen en zelfs met mogelijke hybridisatie tot gevolg.

In de namiddag blijven we in dit N.P en houden meerdere korte zoekstops in verschillende habitats: deels droge deels vochtige rivierbedding, een hoger gelegen weiland, langs een canyon en aan een poel. In het veldboekje noteren we de volgende soorten: Groene pad Bufo variabilis, Maskerdwergslang Eirenis modestus semimaculatus, Moorse landschildpad Testudo graeca iberica, Wormslang Typhlops vermicularis, Meerkikker - Pelophylax ridibundus, Hardoen Laudakia stellio daani en Gestreepte skink Trachylepis vittata.

Op de terugweg naar het hotel stoppen we ten zuiden van Sigirin. En het is bingo voor een moeilijk waar te nemen (laat staan vangen) soort: nl. de Oostelijke slangenooigskink Ablepharus budaki anatolicus. Bert die voor deze soort veel veldervaring heeft opgedaan in Cyprus, weet als eerste een exemplaar te vangen. Een verder zoeken rond een oude verlaten hoeve levert nog Hardoen Laudakia stellio daani op. Uiteindelijk begint het te regenen en rijden we naar ons hotel waar we pas tegen 19:00u aankomen.

Na het diner houden we de gebruikelijke briefing voor het invullen van de herpeto-, vogel- en libellenlijst. Er wordt opnieuw geskypet. De avond wordt afgesloten met een traktatie van Hilde. Pas tegen middernacht gaat iedereen slapen.

Woensdag 17 april 2013.

Vandaag gaan we op onderzoek in het Beydaglari Sahil N.P. Het is de bedoeling via meerdere korte zoekstops (een plaatsbepaling is niet mogelijk, wel een tijdnootie) het gebied te verkennen, met als resultaat:

9:10u: Europese tijtjak Hemidactylus t. turcicus, Naaktvingergekko Cyrtopodion kotschyi ciliciensis, Hardoen Laudakia stellio daani en Anatolische muurhagedis Anatolacerta oertzeni ibrahimi;

11:15u: Meerkikker Pelophylax ridibundus, Hardoen Laudakia stellio daani, Moorse landschildpad Testudo graeca iberica, Anatolische muurhagedis Anatolacerta oertzeni ibrahimi en Oostelijke slangenooigskink Ablepharus budaki anatolicus;

12:15u: (lunch nabij "Kievitsbloem"): Kleinaziatische wormhagedis Blanus strauchi aporus;

14:20u: Meerkikker Pelophylax ridibundus, Groene pad Bufo variabilis en Oostelijke slangenooigskink Ablepharus budaki anatolicus;

15:25: Groene pad Bufo variabilis, Kleinaziatische wormhagedis Blanus strauchi aporus, Meerkikker Pelophylax ridibundus en Wormslang Typhlops vermicularis.

Op de terugweg juist voor het bereiken van Antalya verkennen we de rivier. De vogelaars zijn in hun nopjes. Wij vinden een Gestreepte ringslang Natrix natrix persa in een verticale koker in de grond, waaruit ontkomen

onmogelijk is. Het dier is in slechte toestand. Bert zit op 1,2,3 op de bodem en zo kan de slang vrijgelaten worden op de oever van de rivier. Verder observeren we Slangenooghagedis Ophisops elegans macrodactylus, Gestreepte skink Trachylepis vittata en Hardoen Laudakia stellio daani.

Om 18:15u arriveren we aan ons hotel met verder het gebruikelijke avondritueel: diner, briefing, skypen en napraten over de dagwaarnemingen, moppen van Werner ... en overige verhalen van vroegere reizen.

Donderdag 18 april 2013.

Onze laatste dag nabij Antalya gaan we doorbrengen in het Gulluk Dag N.P. Wanneer we aankomen, blijkt het park pas om 9:00u open te gaan. Maar we mogen van de opzichter het Visitor Museum gaan bezoeken. Het zijn allemaal opgezette diersoorten maar in slechte toestand.

We rijden tot aan de Termessos Ruins en beginnen onze verkenning voor de ganse voormiddag. Het is wel een prachtig gebied en zeker het indrukwekkend amfitheater. Maar het herpeto-resultaat valt enigszins tegen ... we kunnen maar 3 soorten observeren, nl. Anatolische muurhagedis Anatolacerta oertzeni ibrahimi, Hardoen Laudakia stellio daani en Naaktvingergekko Cyrtopodion kotschyi ciliciensis.

Na de lunch gaan we wandelen langs de bovenrand van een diepe canyon. Het stenen omdraaien geeft als herpeto-resultaat: Oostelijke slangenoogskink Ablepharus budaki anatolicus, Hardoen Laudakia stellio daani, Meerkikker Pelophylax ridibundus, Anatolische muurhagedis Anatolacerta oertzeni ibrahimi en Wormslang Typhlops vermicularis.

Op het namiddagprogramma staat nog een korte wandeling in Antalya, dus zijn we om 16:00u al aan ons hotel. Het is een zeer toeristische pleisterplaats en we beëindigen de wandeling langs de haven met een drankje op een terrasje in het oude stadsgedeelte.

Na het diner in het hotel is het vooral Werner die de gezellige animo-maker is met zijn vertellingen en moppen!

Vrijdag 19 april 2013.

Bij het opstaan is het volop aan het regenen en zon is nergens te bespeuren. Nu geen nood want het wordt onze verplaatsingsdag met het busje van Antalya naar Patara.

Om 10:00u houden we even halt voor een sanitaire stop en vervolgens rijden we door tot Demre. Het is gestopt met regenen en we verkennen de oeverzone van de nabijgelegen rivier. Hoewel het geen uitnodigend herpeto-biotop is, vinden we er toch 4 soorten: Meerkikker Pelophylax ridibundus, Parelskink Chalcides o. ocellatus, Groene pad Bufo variabilis en een pas geboren Moorse landschildpad Testudo graeca iberica.

Wanneer Werner een gefotografeerde libel laat zien aan Johan, stijgt deze even naar een enthousiast hoogtepunt, want het is een zeer interessante soort. We gaan terug naar die bewuste plek, maar de libel is verdwenen. In Demre gaan we lunchen in een gezellig restaurantje, waar we à la carte voortreffelijk eten.

We zetten onze rit verder langs de kust. Het is ondertussen terug beginnen te regenen. Te Kalkan stoppen we toch uit voor een korte zoekstop en vinden we Oostelijke slangenoogskink Ablepharus budaki anatolicus, Naaktvingergekko Cyrtopodion kotschyi ciliciensis en Maskerdwergslang Eirenis modestus semimaculatus.

Om 17:00u bereiken we Patara waar we voor de laatste 2 dagen onze intrek nemen in het prachtig gelegen en comfortabele Dardanos Hotel.

Wanneer we na het diner in Patara naar ons hotel wandelen, horen we in de verte een nieuwe soort roepen, nl. de Boomkikker Hyla a. arborea. We gaan nog niet slapen, maar wel een pannenkoek consumeren in een pseudo restaurantje, zonder ramen of deuren; de schoenen moeten uit; het is er gezellig zitten; de pannenkoeken worden à la minute en vers klaargemaakt ... en ze zijn super lekker. Om 23:30 gaan we slapen.

Zaterdag 20 april 2013

Een bezoek aan de Xanthos Ruins is als herpeto-hoogtepunt opgegeven door Michael Franzen. Deze ruïnes en open graslanden liggen vlak bij Patara en om 8:20u staan we al paraat aan de ingang. Het is wel wachten alvorens we om 9:00u onze toegangstickets kunnen kopen.

Eens zover gaan we tot 12:15u op herpeto-zoektocht en het resultaat is schitterend met in totaal 14 soorten: Kleinaziatische wormhagedis Blanus strauchi aporus, Wormslang Typhlops vermicularis, Meerkikker Pelophylax ridibundus, Anatolische toornslang Dolichophis j. jugularis, Hardoen Laudakia stellio daani, Wormslang Typhlops vermicularis, Moorse landschildpad Testudo graeca iberica, Groene pad Bufo variabilis, Gouden skink Trachylepis a. aurata, Maskerdwergslang Eirenis modestus semimaculatus, Oostelijke slangenoochskink Ablepharus budaki anatolicus, Slangenoochhagedis Ophisops elegans macrodactylus, Pootloze skink Ophiomorus punctatissimus, Reuzensmaragdhagedis Lacerta trilineata diplochondrodes en Scheltopusik Pseudopus apodus thracicus.

We rijden vervolgens naar Patara Beach waar we lunchen tot 13:30u. We verkennen het duingebied en observeren volgende A&R: Moorse landschildpad Testudo graeca iberica, Meerkikker Pelophylax ridibundus, Scheltopusik Pseudopus apodus thracicus en Gestreepte ringslang Natrix natrix persa. Het gelukt ons niet om een Kameleon te vinden, maar de vangst van de 103cm grote Scheltopusik en een Gestreepte ringslang van 93cm compenseert dit ruimschoots!

Om 16:40u gaan we naar het duingebied en de omgeving van de Patara Ruins als laatste bestemming voor vandaag. Het notitieboekje wordt vervolledigd met: Oostelijke Slangenoochhagedis Ophisops elegans macrodactylus, Groene pad Bufo variabilis (we kunnen we honderden volwassen larven redden uit enkele bijna uitgedroogde duinpoeltjes), Maskerdwergslang Eirenis modestus semimaculatus, Pootloze skink Ophiomorus punctatissimus, Hardoen Laudakia stellio daani, Wormhagedis Blanus strauchi aporus en Gestreepte ringslang Natrix natrix persa (deze is doodgeslagen).

Na het diner gaan we op nocturne. We rijden traag - observerend naar al wat beweegt op de weg - tot aan Patara Beach. Geen actieve slangen maar wel enkele Meerkikkers Pelophylax ridibundus. Aan het eindpunt aan de kust waait het hevig en dit is niet uitnodigend voor mens en dier. Op de terugweg naar het hotel is er geen A&R activiteit te noteren.

's Avonds bij een drankje aan de bar van het hotel, observeren we een Europese tijtjak Hemidactylus t. turcicus als afsluiter van een grandioze herpeto-dag.

Maandag 21 april 2013

Na het herpeto-succes van Xanthos van vorige dag, gaan we in dit gebied opnieuw op onderzoek.

We zijn te vroeg maar wachten niet aan de hoofdingang. We rijden naar de achterzijde van het tempelgebied om onze wandeling te beginnen. Het is genieten van een aantal soorten van gisteren, zoals Kleinaziatische wormhagedis Blanus strauchi aporus, Meerkikker Pelophylax ridibundus, Anatolische toornslang Dolichophis j. jugularis, Hardoen Laudakia stellio daani, Wormslang Typhlops vermicularis, Moorse landschildpad Testudo graeca iberica, Maskerdwergslang Eirenis modestus semimaculatus, Pootloze skink Ophiomorus punctatissimus en Scheltopusik Pseudopus apodus thracicus. Als nieuwe soorten voor deze reis kunnen we Anatolische muurhagedis Anolacerta oertzeni pelasgiana en Roodkoptoornslang Platyceps collaris aan de waarnemingslijst toevoegen.

Op het middaguur gaan we aan de brug van Patara onze picknick aanspreken. Johan gaat nog even de rivier controleren en noteert de 29e soort, nl. Dobbelsteenslang Natrix tessellata. Bert en André gaan te voet terug naar het hotel en vinden onderweg een verkeersslachtoffer Groene pad Bufo variabilis.

Tegen 13:15u is iedereen op zijn kamer in het hotel. We krijgen "verlenging" om ons toch nog even te verfrissen en rustig de koffers in te pakken.

De rit van Patara naar Antalya verloopt rustig. Nabij de rivier van Demre houden we halt om naar Johan zijn interessante libel te zoeken. Maar zonder resultaat.

Bij vertrek in Patara stelt Werner vast dat hij zijn telescoophoes vergeten is in Antalya. Na telefonisch contact blijkt zijn hoes daar nog op de kamer te liggen. We halen deze op en arriveren tegen 19:30u aan de luchthaven. Na het inchecken gaan we eten in een hamburgertent in de luchthaven. We stijgen op het voorziene uur (22:30u) op en landen om 1:55u in Zaventem.

Hier nemen we afscheid van elkaar. Werner gaat met een vriend naar huis en de overige 7 worden opgehaald (en afgezet op de P&R) door het busje waarmee we gekomen zijn.

6. HERPETOLOGISCHE GEGEVENS.

6.1. Amphibia.

6.1.1. Salamandridae.

LYCIASALAMANDRA ATIFI - ATIFI'S LANDSALAMANDER									
VINDPLAATS	OBSERVATIE		AANTAL			SEX	LEEF-TIJD	GPS	
	2013	UUR	HV	VO	VS				
KÖPRÜLÜ KANYON N.P.	16/04	10:05-12:43	1	-	-	W	AD	10	
KÖPRÜLÜ KANYON N.P.	16/04	10:05-12:43	1	-	-	M	AD	10	

Pas aangekomen in het Köprülü Kanyon N.P. en bij het omdraaien van de eerste stenen op een zonnige helling, is het bingo met een adult wijfje. Er volgt een zeer lange fotosessie, want het is een mooie landsalamander: rug en flank zijn zilverwit gespikkeld; poten en staart zijn oranje-rood-bruin; de buik is geel.

Tijdens de verdere zoektocht 's voormiddags vinden we een adult mannetje onder een dode omgevallen boomstronk.

De literatuur is karig met gegevens voor deze soort en geeft enkel op dat ze 181mm lang kan worden.

6.1.2. Bufonidae

BUFO VARIABILIS - GROENE PAD									
VINDPLAATS	OBSERVATIE		AANTAL				SEX	LEEF-TIJD	GPS
	2013	UUR	HV	VO	VS	LARVEN			
SIDE RUINS	14/04	13:55-15:16	1	-	-	-	-	AD	4
SIDE RUINS	14/04	13:55-15:16	-	2	-	-	-	AD	4
PERGE RUINS	15/04	9:12-11:30	1	-	-	-	-	SAD	6
PERGE RUINS	15/04	9:12-11:30	-	3	-	-	-	AD	6
KÖPRÜLÜ KANYON N.P.	16/04	13:35-14:45	-	-	1	-	-	AD	12

BEYDAGLARI SAHIL N.P.	17/04	14:20	-	-	1	-	-	AD	18
BEYDAGLARI SAHIL N.P.	17/04	15:25-16:30	2	-	-	-	-	AD	19
BEYDAGLARI SAHIL N.P.	17/04	15:25-16:30	-	-	2	-	-	SAD	19
DEMRE	19/04	11:25-12:45	-	-	1	-	-	AD	24
XANTHOS RUINS	20/04	10:10-12:15	1	-	-	-	-	SAD	28
XANTHOS RUINS	20/04	10:10-12:15	1	-	-	-	-	AD	28
PATARA BEACH	20/04	16:40-18:00	-	-	-	∞	-	-	31
PATARA BEACH	20/04	16:40-18:00	-	∞	-	-	-	JUV	31
PATARA	21/04	12:00-13:00	-	-	1	-	-	AD	34

De Groene pad is in dit deel van Turkije niet zeldzaam. Bijna elke dag worden zowel adulte als subadulte (soms meerdere bij elkaar) onder stenen aangetroffen; dus nooit dagactief. Het voortplantingsseizoen is blijkbaar al voorbij. We horen geen roepende mannetjes en de larven staan op het punt om te metamorfoser. Het valt ons op dat kleur en rugtekening enorm kunnen variëren.

In het duingebied van Patara vinden we meerdere pasgeboren padjes. In enkele bijna uitgedroogde poeltjes, liggen er honderden larven te sterven. Onze reddingsactie kan het overgrote deel verplaatsen naar poeltjes met nog wel voldoende water.

De systematiek voor deze soort staat nog niet op punt. Sommige auteurs noemen het Bufo viridis, anderen Bufo arabicus. Wij houden ons bij de naamgeving van M. Franzen.

Mannetjes blijven met hun 80-100mm kleiner dan de 90-120mm grote wijfjes; van zeeniveau tot 2.300m (wij noteren tussen de 0 en 776m); opportunist in een grote verscheidenheid van biotopen; ook zeer tolerant t.o.v. zout water; leeft graag in de omgeving van de mens.

Een algemene soort in geheel Turkije die voorkomt tot op 2.000m altitude; ze stelt geen eisen aan het landhabitat en komt zowel voor in de natuur als in dorpen en steden; de voortplantingspoel moet wel in de zon liggen; tijdens het voortplantingsseizoen, eind februari tot begin april, is de soort wel dagactief; hoofdvoedsel: mieren en kevers.

6.1.3. Hylidae

HYLA A. ARBOREA - BOOMKIKKER									
VINDPLAATS	OBSERVATIE		AANTAL				SEX	LEEF-TIJD	GPS
	2013	UUR	HV	VO	VS	AUD			
PATARA	19/04	21:30	-	-	-	X	-	AD	26
PATARA	20/04	23:16	-	-	-	X	-	AD	26

Tegen de verwachting in, worden er geen boomkikkers visueel waargenomen. De notities blijven beperkt tot roepende mannetjes in de delta van Patara.

Een algemene soort maar wel niet voorkomend in het gebergte; is één van de weinige amfibieën die in volle zon urenlang bewegingsloos kan zitten zonnen; migreert tot kilometers weg van het water; produceert een zeer harde en verdragende roep; deze kan gestimuleerd worden door het afspelen van hun eigen roep met een recorder, of door het hard in de handen klappen; ook vliegtuigen zijn opvallende stimuli; overwintering op het

land; voortplantingseizoen van februari tot mei; larven metamorfoserend van april tot juni; adulten worden max. 45mm; leeftijd in de natuur tot 12jaar.

6.1.4. Ranidae

PELOPHYLAX RIDIBUNDUS - MEERKIKKER									
VINDPLAATS	OBSERVATIE		AANTAL				SEX	LEEF-TIJD	GPS
	2013	UUR	HV	VO	VS	AUD			
INCECUM	14/04	10:10-12:35	2	-	-	-	-	SAD	2
INCECUM	14/04	10:10-12:35	-	-	-	X	-	AD	2
ASPENDOS RUINS	14/04	16:25	-	9	-	-	-	AD	5
PERGE RUINS	15/04	9:12-11:30	-	3	-	-	-	AD	6
IHSANIYE	15/04	16:30-17:30	-	-	-	X	-	-	9
KÖPRÜLÜ KANYON N.P.	16/04	13:35-14:45	-	∞	-	X	-	-	12
BEYDAGLARI SAHIL N.P.	17/04	11:15-12:15	-	3	-	-	-	-	16
BEYDAGLARI SAHIL N.P.	17/04	14:20	-	-	-	X	-	-	18
BEYDAGLARI SAHIL N.P.	17/04	15:25-16:30	-	-	-	X	-	-	19
GULLUK DAG N.P.	18/04	13:45-15:05	-	∞	-	X	-	-	23
DEMRE	19/04	11:25-12:45	-	5	-	X	-	-	24
PATARA BEACH	20/04	13:05-15:45	-	9	-	X	-	-	29
PATARA RUINS	20/04	16:40-18:00	-	-	-	X	-	-	31
PATARA	21/04	7:55	-	-	-	X	-	-	26
XANTHOS RUINS	21/04	8:39-11:31	-	-	-	X	-	-	32

Het meest waargenomen amfibie tijdens deze reis in dit deel van Turkije, is de Meerkikker. Vanaf dat er ook maar iets met water gevuld is, tref je er de soort in aan. Snelstromende rivieren zijn minder bevolkt en hier leven ze eerder in resterende poeltjes. De kleurvariëteit is opmerkelijk met allerhande schakeringen en vormen.

Literatuurgegevens: ondanks het veelvuldig voorkomen, is de soort qua leefgedrag weinig/niet bestudeerd !?!, totale lengte meestal kleiner dan 100mm; adulten zijn overdag sterker gebonden aan water t.o.v. de juvenielen en subadulten; 's nachts zijn adulten landactief; echte zonne-genietters; roept kekkerend in kwaakkoren tijdens het hele seizoen; in het binnenland duurt de voortplanting van april tot juni en in de warmere kustzone van maart tot april; larven worden 80mm groot; menu: eet al wat beweegt inclusief kannibalistisch gedrag.

6.2. Reptielen.

6.2.1. Geoemydidae.

MAUREMYS RIVULATA - BALKANBEEKSCHILDPAD								
VINDPLAATS	OBSERVATIE		AANTAL			SEX	LEEF-TIJD	GPS
	2013	UUR	HV	VO	VS			
ASPENDOS RUINS	14/04	16:25	-	1	-	-	AD	5
ASPENDOS RUINS	14/04	16:25	-	1	-	-	SAD	5

Ondanks de vele onderzochte waterpartijen (zeker door Johan ter observatie van libellen), observeren we de soort alleen in een gracht nabij de Aspendos Ruins. Daar waar de Europese moerasschildpad wel een zeer schuwe soort is, geldt dit in mindere mate voor de Balkanbeekschildpad.

Volgens de literatuur een algemene soort (wat wij niet kunnen bevestigen met 2 waarnemingen in deze periode van het jaar); pantserlengte tot max. 240mm, maar meestal kleiner dan 200mm; bij jonge dieren vertonen de schilden een opvallende kiel; bij adulten verdwijnen deze wel; op kaken, hals, voorpoten en staart overduidelijke lengtestrepen (cf. een vlekkenpatroon bij de Europese moerasschildpad); een opvallende kustbewoner, die weinig eisen stelt aan het waterhabitat; gedurende de warme zomermaanden gaan ze soms (zeker wanneer de poel uitdroogt) in zomerslaap onder stenen; menu: omnivoor met toch een voorkeur voor waterslakken en dikkoppen.

6.2.2. Testudinidae.

TESTUDO GRAECA IBERA - MOORSE LANDSCHILDPAD								
VINDPLAATS	OBSERVATIE		AANTAL			SEX	LEEF-TIJD	GPS
	2013	UUR	HV	VO	VS			
INCEUM	14/04	10:10-12:35	1	-	-	-	AD	2
INCECUM	14/04	10:10-12:35	-	1	-	-	AD	2
SIDE RUINS	14/04	13:55-15:16	-	1	-	-	AD	3
KÖPRÜLÜ KANYON N.P.	16/04	13:45-14:45	1	-	-	-	SAD	12
BEYDAGLARI SAHIL N.P.	17/04	11:15-12:15	-	1	-	-	AD	16
DEMRE	19/04	11:25-12:45	1	-	-	-	JUV	24
XANTHOS RUINS	20/04	8:21-10:09	4	-	-	-	AD	27
XANTHOS RUINS	20/04	10:10-12:15	1	-	-	-	JUV	28
PATARA BEACH	20/04	13:05-15:45	1	4			AD	29
XANTHOS RUINS	21/04	8:39-11:31	-	11	-	-	AD	32

De Moorse landschildpad is algemeen van zeeniveau tot 1.300m altitude; dagactief en houdt zich in de hete zomerperiode vooral op in de schaduw van struiken en bossen; omnivoor maar met voorkeur voor grassen, afgevallen fruit, slakken en wormen.

Beste kenmerk zijn de twee sporen op de achterzijde van de dijen (nooit met hoornpunt op het einde van de staart); meestal kleiner dan 360mm; mannetjes zijn groter dan de wijfjes, hebben een langere staart en een hol buikpantser; het balts- en paargedrag verloopt hevig en lawaaiig; geprefereerd biotoop zijn droge open tot halfopen graslanden, cultuurlandschap maar met overduidelijke voorkeur voor de ruïnegebieden en -tempels; vroeg in het voorjaar al vanaf februari actief; voortplantingsperiode: april-mei en dan legt het wijfje 2-8 eieren, die na 70-100 dagen uitkomen; herfstparingen van half september tot oktober; houdt gedurende de warmste maanden van het jaar een zomerslaap.

Onze indruk is dat deze landschildpad in de natuurreservaten en nationale parken zeer algemeen is en niet wordt weggevangen voor export.

6.2.3. *Blanidae*.

BLANUS STRAUCHI APORUS - KLEINAZIATISCHE WORMHAGEDIS								
VINDPLAATS	OBSERVATIE		AANTAL			LEEF-TIJD	GPS	
	2013	UUR	HV	VO	VS			
ANTALYA (HOTEL)	13/04	17:02-18:30	1	-	-	AD	1	
ANTALYA (HOTEL)	13/04	17:02-18:30	1	-	-	SAD	1	
PERGE RUINS	15/04	9:12-11:30	4	-	-	AD	6	
PERGE RUINS	15/04	10:37	-	1	-	AD	7	
PERGE RUINS	15/04	10:55	2	-	-	AD	7	
KÖPRÜLÜ KANYON N.P.	16/04	10:05-12:43	2	-	-	SAD	10	
BEYDAGLARI SAHIL N.P.	17/04	12:15	-	-	1	AD	17	
BEYDAGLARI SAHIL N.P.	17/04	15:25-16:30	1	-	-	AD	19	
BEYDAGLARI SAHIL N.P.	17/04	15:25-16:30	1	-	-	SAD	19	
XANTHOS RUINS	20/04	8:21-10:09	-	-	1	AD	27	
XANTHOS RUINS	20/04	8:21-10:09	6	-	-	AD	27	
PATARA RUINS	20/04	16:40-18:00	1	-	-	AD	31	
XANTHOS RUINS	21/04	11:32-12:00	1	-	-	AD	33	

We zijn amper de eerste dag aangekomen in ons hotel in het oude stadsgedeelte van Antalya, of Bert heeft al een wormslang gevangen. Naast ons hotel ligt er een braakliggende tuin met allerhande restanten van puinafval en oude dakpannen. En de gedrevenheid van Bert kennend om dit alles om te draaien, resulteert uiteindelijk in nog twee soorten, namelijk Europese tijtjak en Parelhagedis.

Verder vinden wij ons groot aantal Kleinaziatische wormhagedissen door het veelvuldig omdraaien van stenen. Er wordt geen enkel dier bovengronds of dagactief genoteerd. Ze schuwen absoluut het dag- en zonlicht en beginnen bij vangst hevig te kronkelen. Ze zijn moeilijk te fotograferen.

De Kleinaziatische wormhagedis wordt maximum 200mm groot; beste kenmerk is het oog dat bedekt is met een transparante schub; het staartuiteinde vertoont een doornachtig uitsteeksel; bij het vastnemen van het dier tracht het hiermee in je huid te prikken (?!?); heeft een uitgesproken ondergrondse levenswijze; wordt enkel in de vochtige voorjaarsmaanden van half februari tot begin mei aangetroffen onder stenen; in december en januari vermoedelijk in winterrust; over hun voortplantingsgedrag wordt er door M. Franzen niets beschreven.

6.2.4. *Agamidae*.

LAUDAKIA STELLIO DAANI - HARDOEN								
VINDPLAATS	OBSERVATIE		AANTAL			LEEF-TIJD	GPS	
	2013	UUR	HV	VO	VS			
INCECUM	14/04	10:10-12:35	-	∞	-	SAD	2	
INCECUM	14/04	10:10-12:35	2	∞	-	AD	2	
KÖPRÜLÜ KANYON N.P.	16/04	10:05-12:43	-	7	-	AD	10	

KÖPRÜLÜ KANYON N.P.	16/04	10:05-12:43	-	3	-	SAD	10
KÖPRÜLÜ KANYON N.P.	16/04	13:35-14:45	1	2	-	AD	12
KÖPRÜLÜ KANYON N.P.	16/04	13:45-14:45	-	5	-	AD	12
SAGIRIN	16/04	16:20	-	3	-	AD	14
BEYDAGLARI SAHIL N.P.	17/04	9:10-10:15	1	4	-	AD	15
BEYDAGLARI SAHIL N.P.	17/04	11:15-12:15	-	1	-	AD	16
ANTALYA	17/04	17:10-18:15	-	1	-	AD	20
GULLUK DAG N.P.	18/04	10:25-12:31	-	2	-	-	22
GULLUK DAG N.P.	18/04	13:45-15:05	-	9	-	-	23
XANTHOS RUINS	20/04	8:21-10:09	-	7	-	-	27
PATARA RUINS	20/04	16:40-18:00	-	3	-	-	31
XANTHOS RUINS	21/04	8:39-11:31	-	4	-	-	32

De Hardoen is de meest voorkomende hagedis in heel Turkije; wordt tot 350mm groot; kleur en tekening is zeer variabel en afhankelijk van temperatuur; tijdens de voortplantingsperiode verkleuren de doornachtige rugschubben van de mannetjes blauw; in het zuidwestelijk deel van Turkije prefereert de soort de kustgebieden met vooral zonbeschenen rotsen/muur met veel spleten en openingen; een typische soort voor de tempelruïnes; zeer schuw en vlucht vanaf een benadering tussen 10-20m; heel het jaar door actief ook tijdens de winter; voedt zich zowel met insecten als met planten.

6.2.5. Anguidae.

PSEUDOPUS APODUS THRACIUS - SCHELTOPUSIK							
VINDPLAATS	OBSERVATIE		AANTAL			LEEF-TIJD	GPS
	2013	UUR	HV	VO	VS		
XANTHOS RUINS	20/04	10:10-12:15	1	-	-	SAD	28
XANTHOS RUINS	20/04	10:10-12:15	1	-	-	AD	28
XANTHOS RUINS	20/04	10:10-12:15	-	1	-	AD	28
PATARA BEACH	20/04	15:19	1	-	-	AD	30
XANTHOS RUINS	21/04	8:39-11:31	1	1	-	AD	32

Eén van de meest spectaculaire waarnemingen is en blijft nog steeds het grotere broertje van onze inheemse hazelworm, nl. de Scheltopusik. Het vangen van adulte exemplaren van 1m en groter is niet te voorspellen tijdens een reis. Ze hebben het vluchtgedrag van een slang en weten met succes meermaals te ontsnappen. Beste kenmerken zijn (1) een duidelijke lengtegroeve op de flanken en (2) aan weerszijden van de cloaca de rudimenten van achterpoten, amper enkele mm groot; kan tot 1m20 groot worden (40% lichaam en 60% staart); een rustig en beminlijk reptiel dat nooit zal bijten; kan bij gevaar of bedreiging met geweld pijlsnel vluchten, nog sneller dan een slang, waarvoor hij dan ook dikwijls wordt aanzien; mijdt grote hitte; habitat: droge en warme stenige hellingen met open bos en veel struikbegroeiing; vaak bij ruïnes en steenhopen; leeftijd onbekend; op meerdere plaatsen zijn de populaties volledig verdwenen als gevolg van habitatvernietiging door de bouw van hotels t.b.v. het toerisme en door het verkeer.

6.2.6. Gekkonidae.

CYRTODACTYLUS KOTSCHYI CILICIENSIS - NAAKTVINGERGEKKO							
VINDPLAATS	OBSERVATIE		AANTAL			LEEF-TIJD	GPS
	2013	UUR	HV	VO	VS		
INCECUM	14/04	10:10-12:35	-	1	-	SAD	2
BEYDAGLARI SAHIL N.P.	17/04	9:10-10:15	2	-	-	-	15
GULLUK DAG N.P.	18/04	10:25-12:31	1	-	-	JUV	22
KALKAN	19/04	15:15-16:00	-	3	-	AD	25

De Naaktvingergekko lijkt eerder op een hagedis dan op een gekko, maar de verticale pupil verraadt dat het wel een gekko moet zijn; kenmerkend zijn de 6à7 V-vormige zwarte dwarsbanden (op rug en staart) en achteraan wit afgeboord; exemplaren die 's morgens beginnen te zonnen zijn volledig zwart van kleur om zo veel mogelijk warmte op te slagen; wordt 135mm groot.

Wij treffen de soort slechts eenmaal dag-actief aan in Beydaglari; al de overige dieren worden onder stenen gevonden; geprefereerd habitat zijn allerhande zon beschenen steenpartijen en ruïne-tempels; van zeeniveau tot 1950m altitude; langs de kust het hele jaar door actief; maakt een karakteristiek tjirp-geluid als communicatie met soortgenoten.

HEMIDACTYLUS T. TURCICUS - EUROPESE TJITJAK							
VINDPLAATS	OBSERVATIE		AANTAL			LEEF-TIJD	GPS
	2013	UUR	HV	VO	VS		
ANTALYA (HOTEL)	13/04	17:02-18:30	4	-	-	AD	1
ANTALYA (HOTEL)	13/04	17:02-18:30	3	-	-	SAD	1
BEYDAGLARI SAHIL N.P.	17/04	9:10-10;15	1	-	-	AD	15
PATARA (HOTEL)	20/04	23:16	-	1	-	AD	26

De Tjitjak kan heel gemakkelijk verward worden met de Naaktvingergekko en zeker als je de tenen niet kan zien; deze soort heeft platte hechtschijfjes onder de tenen, van de basis tot bijna aan het uiteinde; de lichte huidskleur (vooral aanwezig tijdens de schemering en 's nachts) geeft dan een doorschijnende indruk; tweede goed determinatie-kenmerk is de blauwe onderhuidse dwarsband op de bovenzijde van de kop tussen de ogen. een uitgesproken kustbewoner; leeft graag in de omgeving van de mens; wordt 130mm; tijdens de voortplantingsperiode in april en mei zijn de mannetjes sterk territoriaal en agressief t.o.v. elkaar; het wijfje produceert meermaals een legsel (clutch) van 1-2 eitjes; vooral nachtactief maar komt in het voor- en najaar ook overdag van de zonnewarmte genieten; de huidskleur verandert in functie van de omgevingstemperatuur; houdt soms een winterslaap tot einde maart, afhankelijk van de weersomstandigheden.

6.2.7. *Lacertidae*.

ANATOLACERTA OERTZENI IBRAHIMI - ANATOLISCHE MUURHAGEDIS							
VINDPLAATS	OBSERVATIE		AANTAL			LEEF-TIJD	GPS
	2013	UUR	HV	VO	VS		
IHSANIYE	15/04	16:30-17:30	-	2	-	AD	9
BEYDAGLARI SAHIL N.P.	17/04	9:10-10:15	-	2	-	AD	15
BEYDAGLARI SAHIL N.P.	17/04	11:15-12:15	2	-	-	AD	16
GULLUK DAG N.P.	18/04	9:20-10:24	-	3	-	AD	21
GULLUK DAG N.P.	18/04	10:25-12:31	1	-	-	AD	22
GULLUK DAG N.P.	18/04	13:45-15:05	-	3	-	AD	23

(bespreking samen met volgende soort)

ANATOLACERTA OERTZENI PELASGIANA - ANATOLISCHE MUURHAGEDIS							
VINDPLAATS	OBSERVATIE		AANTAL			LEEF-TIJD	GPS
	2013	UUR	HV	VO	VS		
XANTHOS RUINS	21/04	8:39-11:31	-	1	-	AD	32

In zuidwest Turkije leven er 4 ondersoorten van de Anatolische muurhagedis; ze kunnen best via hun verspreidingsgebied gedetermineerd worden. Hiervoor kregen we een ontzettende hulp van M. Franzen.

Er heerst onenigheid en volgens sommige auteurs moeten de ondersoorten als soorten beschreven worden.

Al onze waarnemingen zijn dagactieve zonnende dieren. Deze muurhagedis wordt zelden onder stenen aangetroffen. Hoewel in de Xanthos Ruïne de ondersoort "pelasgiana" als algemeen wordt opgegeven, kunnen wij ondanks intensief zoeken, maar één zonnend en zeer schuw exemplaar observeren.

ANATOLACERTA cf. DANFORDI - DANFORDS MUURHAGEDIS							
VINDPLAATS	OBSERVATIE		AANTAL			LEEF-TIJD	GPS
	2013	UUR	HV	VO	VS		
KÖPRÜLÜ KANYON N.P.	16/04	12:44-12:55	2	-	-	AD	11
KÖPRÜLÜ KANYON N.P.	16/04	12:44-12:55	-	7	-	AD	11
KÖPRÜLÜ KANYON N.P.	16/04	14:46-15:32	1	-	-	AD	13

*M. Franzen detailleert dat het Köprülü Kanyon National Park een inter-gradatie zone is en de muurhagedissen als een overgangsvorm tussen *Anatolacerta oertzeni* en *Anatolacerta danfordi* kunnen beschouwd worden. Het is zelfs mogelijk dat er hybridisatie voorkomt. Voorlopig geldt de naam "*Anatolacerta cf. danfordi*".*

Een bewoner van het hooggebergte tussen de 1.000 en 1.800m altitude; voortplantingsseizoen: juni.

Wij observeren een verschil qua kleurpatroon en gedrag (minder schuw) t.o.v. de Oertzeni Anatolische muurhagedissen. Wanneer we zelfs onze foto's vergelijken in de veldgids, is er zeker enige gelijkenis te noteren met de Danfords berghagedis. Bij een gevangen wijfje stellen we vast dat ze hoog-drachtig is.

LACERTA TRILINEATA DIPLOCHONDRODES - REUZENSMARAGDHAGEDIS							
VINDPLAATS	OBSERVATIE		AANTAL			LEEF-TIJD	GPS
	2013	UUR	HV	VO	VS		
XANTHOS RUINS	20/04	10:10-12:15	-	1	-	SAD	28

Gelukkig is de aanwezigheid van de Reuzensmaragdhagedis trefzeker vast te stellen via de subadulte dieren; deze hebben een onpaar (5) aantal longitudinale geelgroene rijen. Zo niet is een visuele herkenning van adulten t.o.v. de Pamphylicsche smaragdhagedis (een eveneens voorkomende groene smaragdhagedis) niet zo eenvoudig te noteren.

Volgens de literatuur een algemene soort, maar onze notitie blijft beperkt tot één subadult exemplaar (!?!). Stelt weinig eisen aan zijn habitat en komt voor in een grote verscheidenheid van vochtige gebieden: van zeeniveau (met voorkeur voor delta's) tot 1800m altitude; leeft graag in de omgeving van de mens; totale lengte 500 mm; wordt in het voorjaar frequent als verkeersslachtoffer gevonden, vermoedelijk omdat ze zich dan graag opwarmen aan het asfalt.

LACERTA PAMPHYLICA - PAMPHYLISCHE SMARAGDHAGEDIS							
VINDPLAATS	OBSERVATIE		AANTAL			LEEF-TIJD	GPS
	2013	UUR	HV	VO	VS		
INCECUM	14/04	10:10-12:35	-	1	-	SAD	2
KÖPRÜLÜ KANYON N.P.	16/04	13:45-14:45	-	2	-	AD	12

In het zuidwesten van Turkije is Antalya het uiterste westelijk voorkomen voor deze soort en dus te verwarren met de Reuzensmaragdhagedis. Voor onze zekere notitie van de Pamphylicsche smaragdhagedis, kunnen we een subadult exemplaar lang observeren en fotograferen. Met zijn paar (4) aantal lichte lengterijen is het in dit deel van Turkije zijn beste determinatiekenmerk.

Adulten worden max. 340mm groot, waarvan 2/3 staart (kleiner dan de Reuzensmaragdhagedis); leeft in het Taurus gebergte tot op 1800m hoogte; subadulten kunnen soms onder stenen worden aangetroffen; adulten zijn schuw en vluchten aanstond bij gevaar in rotsspleten; wordt nooit in de omgeving van de mens aangetroffen, terwijl Reuzensmaragdhagedissen voorkomen in tuinen en parken.

OPHISOPS ELEGANS BASOGLUI - SLANGENOOGHAGEDIS							
VINDPLAATS	OBSERVATIE		AANTAL			LEEF-TIJD	GPS
	2013	UUR	HV	VO	VS		
INCECUM	14/04	10:10-12:35	-	4	-	AD	2
INCECUM	14/04	10:10-12:35	-	1	-	SAD	2

(beide soorten Slangooghagedissen verschillen niet in leefgedrag, wel qua verspreidingsgebied; zie verdere bespreking).

OPHISOPS ELEGANS MACRODACTYLUS - SLAGENOOGHAGEDIS							
VINDPLAATS	OBSERVATIE		AANTAL			LEEF-TIJD	GPS
	2013	UUR	HV	VO	VS		
ANTALYA	17/04	17:20	-	2	-	AD	20
XANTHOS RUINS	20/04	10:10-12:15	3	-	-	AD	28

De soort dankt haar Nederlandse naam aan het feit dat het de enige "hagedis" is, die geen oogleden heeft (zijn vergroeid tot een transparant vlies). De kleurtekening varieert zeer sterk volgens individu en geslacht. Leeft in een grote verscheidenheid van altijd droge biotopen en van zeeniveau tot op 1800m; echte groundbewoner nooit klimmend; totale lengte 150-190mm waarvan kopromplengte 46-57mm; voortplantingsperiode februari en maart; het wijfje legt 3à4 keer per jaar een legsel van 2-6 eieren; houdt geen winterslaap; de soort is sterk bedreigd; laat zich zeer dicht benaderen door de mens, wat van haar een ideaal foto-object maakt; het vluchtgedrag is typisch: enkele meters lopen en dan rondkijkend "is er nog gevaar"; houdt geen winterslaap en in het hele jaar door actief.

6.2.8. Scincidae.

ABLEPHARUS BUDAKI ANATOLICUS - OOSTELIJKE SLAGENOOGSKINK							
VINDPLAATS	OBSERVATIE		AANTAL			LEEF-TIJD	GPS
	2013	UUR	HV	VO	VS		
SAGIRIN	16/04	16:20	2	-	-	AD	14
BEYDAGLARI SAHIL N.P.	17/04	11:15-12:15	1	-	-	SAD	16
BEYDAGLARI SAHIL N.P.	17/04	14:20	1	-	-	AD	18
GULLUK DAG N.P.	18/04	13:45-15:05	1	-	-	SAD	23
GULLUK DAG N.P.	18/04	13:45-15:05	-	2	-	SAD	23
XANTHOS RUINS	20/04	10:10-12:15	1	-	-	AD	28
PATARA BEACH	20/04	16:40-18:00	1	-	-	AD	31

De naam Slangenooegskink is afkomstig van het feit dat hij geen oogleden heeft: ze zijn namelijk vergroeid tot een grote doorzichtige schub zoals dit bij slangen het geval is. Doordat zijn lichaam bijna ongemerkt overgaat in zijn dikke staart, lijkt hij in de vlucht eerder op een kleine slang dan op een hagedis; totale lengte 100mm waarvan 1/3 wordt ingenomen door de staart; een typisch dagactief bodemdier van de kustzone in dit deel van Turkije; in het Taurus gebergte een verspreiding tot 1400m hoog; leeft in de strooisellaag van afgevallen blad of in hoge grassen, waarin hij gemakkelijk verticaal kan wegvlugten en waarbij hij nauwelijks zijn kleine pootjes gebruikt; paartijd eind april- mei; het wijfje legt 2-4 eitjes; afhankelijk van de weersomstandigheden duurt de incubatietijd drie maanden; bij geboorte zijn de jongen 36mm.

CHALCIDES O. OCELLATUS - PARELSKINK							
VINDPLAATS	OBSERVATIE		AANTAL			LEEF-TIJD	GPS
	2013	UUR	HV	VO	VS		
ANTALYA (HOTEL)	13/04	17:02-18:30	1	-	-	AD	1
SIDE RUINS	14/04	13:55-15:16	-	1	-	AD	4
PERGE RUINS	15/04	9:12-11:30	-	3	-	AD	6
PERGE RUINS	15/04	10:37	-	1	-	AD	7
DEMRE	19/04	11:25-12:45	1	2	-	AD	24

De literatuur vernoemt de Parelskink als moeilijk waarneembaar. Dat blijkt niet uit onze notities. Pas aangekomen in Antalya of Bert vangt onmiddellijk een adult exemplaar in een verlaten stadstuin. Onze overige dieren zijn aangetroffen onder stenen en nooit zonnend.

De gegevens aan verspreiding en leefgedrag zijn schaars: een zeer lokaal voorkomen aan de kustgebieden met voorkeur voor duinen en grazig habitat; totale lengte 150mm (staart=½ van lichaam); de aanwezigheid van stenen of bouwmateriaal achtergelaten door de mens zijn geliefde schuilplaatsen; voortplanting: vijfjes paren meerdere keren per jaar; na een dracht van 6 à 12 weken worden er 3-10 jongen geboren; Parelskinken houden geen winterslaap; in het voorjaar als dagactief te noteren, maar in de warme zomermaanden verschuift dit naar de schemering en 's nachts; menu zowel insecten als planten.

OPHIOMORUS PUNCTATISSIMUS - POOTLOZE SKINK							
VINDPLAATS	OBSERVATIE		AANTAL			LEEF-TIJD	GPS
	2013	UUR	HV	VO	VS		
XANTHOS RUINS	20/04	8:21-10:09	2	-	-	AD	27
XANTHOS RUINS	20/04	8:21-10:09	1	-	-	SAD	27
PATARA RUINS	20/04	16:40-18:00	1	-	-	AD	31
XANTHOS RUINS	21/04	8:39-11:31	1	-	-	AD	32

De pootloze hagedis komt alleen in dit deel van zuidwest Turkije voor en dan nog enkel aan een smalle kuststrook tussen Finike en Xanthos. Hier worden ze waargenomen tussen maart en juni; nadien verdwijnen ze onder/in de grond.

Totale lengte adulten 160mm, waarvan de helft staart; kopromplengte ong. 50mm; kan verward worden met een jonge Scheltopusik (hoewel deze bij geboorte al 200mm groot zijn); over de voortplanting is amper iets gekend; zou eierlegend zijn; pas geboren zijn rond de 60mm groot; houdt wel een winterslaap.

TRACHYLEPIS A. AURATA - GOUDEN SKINK							
VINDPLAATS	OBSERVATIE		AANTAL			LEEF-TIJD	GPS
	2013	UUR	HV	VO	VS		
ASPENDOS RUINS	15/04	13:35	1	-	-	-	8
XANTHOS RUINS	20/04	10:10-12:15	-	2	-	AD	28

Volgens de literatuur een moeilijk waarneembare soort en dat blijkt ook enigszins uit onze waarnemingen. Kan gemakkelijk verward worden met de Gestreepte skink; de Gouden skink prefereert echter een stenig rotsig biotoop; vertoeft zelden op de grond en heeft eerder een "klimmende levenswijze"; zijn totale lengte varieert tussen 200 en 220mm waarvan ongeveer de helft als kopromplengte; tot 1000m altitude in het binnenland. Ons eerste exemplaar wordt gevangen onder een bijzonder grote steen (maar Bert weet hem toch om te draaien); de twee skinken van Xanthos zijn zonnende dieren.

TRACHYLEPIS VITTATA - GESTREEPTE SKINK							
VINDPLAATS	OBSERVATIE		AANTAL			LEEF-TIJD	GPS
	2013	UUR	HV	VO	VS		
INCECUM	14/04	10:10-12:35	1	4	-	AD	2
SIDE RUINS	14/04	13:55-15:16	1	8	-	AD	4
PERGE RUINS	15/04	9:12-11:30	-	2	-	AD	6
IHSANIYE	15/04	16:30-17:30	-	1	-	-	9
KÖPRÜLÜ KANYON N.P.	16/04	14:46-15:32	1	-	-	SAD	13
KÖPRÜLÜ KANYON N.P.	16/04	14:46-15:32	-	4	-	AD	13
SAGIRIN	16/04	16:20	1	1	-	AD	14
ANTALYA	17/04	17:10-18:15	-	3	-	-	20

De Gestreepte skink is een robuuste skink met gelijkaardige lichaamslengten als de Gouden skink; zeer algemeen in voorkomen; actief van februari tot begin december; bodembewoner; de westelijke verspreiding stopt ter hoogte van Antalya; van zeeniveau tot 1500m; leeft in zowel droog als vochtig habitat met een voorkeur voor een lage ondergroei van grassen en struikjes; mannetjes verdedigen hun territorium op agressieve en bijterige manier; wijfjes brengen hun jongen (1-4) levend ter wereld.

6.2.9. Colubridae.

DOLICHOPIS J. JUGULARIS - ANATOLISCHE TOORNSLANG								
VINDPLAATS	OBSERVATIE		AANTAL				LEEF-TIJD	GPS
	2013	UUR	HV	VO	DIN	VV		
INCECUM	14/04	10:10-12:35	1	-	-	-	SAD	2
INCECUM	14/04	10:10-12:35	-	1	-	-	SAD	2
INCECUM	14/04	10:10-12:35	-	1	-	-	AD	2
XANTHOS RUINS	20/04	10:10-12:15	1	-	-	-	AD	28
XANTHOS RUINS	21/04	8:39-11:31	1	-	-	-	AD	32

De Anatolische toornslang is een bijzonder agressieve en sterke slang die 2m groot kan worden. Volwassen exemplaren zijn volledig zwart met rode kaken en lippen en een beige keel; hierdoor kunnen ze met geen enkele andere slang verward worden; subadulten zijn olijfgroen met zwarte spikkels/banden van lengterijen; een

typische kustbewoner beneden de 900m altitude en in het door ons bezocht gebied bereikt ze haar meest noordwestelijke verspreiding; habitat: moet droog en relatief structuur arm zijn; wordt het meest als verkeersslachtoffer aangetroffen; zowel dag- als nacht actief en een overduidelijke cultuurvolger.

Wanneer we op onze eerste dag in Incecum op verkenning gaan, vangt Bert binnen de 10min al een subadult exemplaar in vervellingtoestand. Indrukwekkend is de vangst van 20/04 van een anderhalve meter groot adult wijffe: we zullen haar agressie en kracht tijdens de fotosessie niet snel vergeten...

PLATYCEPS COLLARIS - ROODKOPTOORNSLANG								
VINDPLAATS	OBSERVATIE		AANTAL				LEEF-TIJD	GPS
	2013	UUR	HV	VO	DIN	VV		
XANTHOS RUINS	21/04	11:32-12:00	1	-	-	-	AD	33

De Roodkoptoornslang is uiterst zeldzaam in zuidwest Turkije en maar gekend van 5 vindplaatsen aan de kust; haar voorkeur gaat naar grasvlakten in ruïnegebieden (het is ook in een dergelijk habitat dat ze in de Xanthos ruins wordt gevangen); lengte uitzonderlijk tot 1m, maar meestal rond de 50cm; beste kenmerk t.o.v. de er sterk op gelijkende Slanke toornslang is dat het oog van eerstgenoemde duidelijk in een zwarte oogstreep ligt (bij Slanke toornslang is het oog omgeven door een witte band); hoofdvoedsel zijn hagedissen.

Ons exemplaar wordt aangetroffen onder een steen.

EIRENIS MODESTUS SEMIMACULATUS - MASKERDWERGLANG								
VINDPLAATS	OBSERVATIE		AANTAL				LEEF-TIJD	GPS
	2013	UUR	HV	VO	DIN	VV		
IHSANIYE	15/04	16:30-17:30	1	-	-	-	JUV	9
IHSANIYE	15/04	16:30-17:30	1	-	-	-	AD	9
KÖPRÜLÜ KANYON N.P.	16/04	13:45-14:45	1	-	-	-	SAD	12
KALKAN	19/04	15:15-16:00	1	-	-	-	AD	25
XANTHOS RUINS	20/04	8:21-10:09	3	-	-	-	AD	27
PATARA RUINS	20/04	16:40-18:00	1	-	-	-	AD	31
XANTHOS RUINS	21/04	8:39-11:31	1	-	-	-	SAD	32

De Maskerdwergslang wordt in de literatuur beschreven als een kleine "sierlijke" slang, die zelden groter wordt dan 50cm in dit deel van Turkije; de staart maakt hiervan 1/4^e deel uit; tekening en kleur is zandkleurig maar vooral de halszone is zeer variabel in alle leeftijdsklassen; daarenboven verschillen de subadulten opmerkelijk van kleur op de kop door een zwart/gele bandering; wel hebben ze allen een al dan niet duidelijk opvallende halsband; melanistische individuen komen veelvuldig voor; leeft in een grote verscheidenheid van habitats tot 1600m hoog; voedt zich voornamelijk met sprinkhanen; krekels en kevers.

Het is onze meest waargenomen slang maar nooit bovengronds of zonnend; al onze exemplaren worden onder stenen aangetroffen. Geen enkel dier vertoont een agressief of bijterig gedrag.

NATRIX NATRIX PERSA - GESTREEPTE RINGSLANG								
VINDPLAATS	OBSERVATIE		AANTAL				LEEF-TIJD	GPS
	2013	UUR	HV	VO	DIN	VV		
PERGE RUINS	15/04	10:11	-	-	1	-	AD	7
ANTALYA	17/04	17:10-18:15	1	-	-	-	AD	20
PATARA BEACH	20/04	15:19	1	-	-	-	AD	30
PATARA RUINS	20/04	16:40-18:00	-	-	1	-	-	31

Onze eerste kennismaking met de Gestreepte ringslang wordt genoteerd via een doodgeslagen adult dier in de ruïnes van Perge. Ons tweede exemplaar mag van geluk spreken dat wij haar vinden: ze zit gevangen in een 2m diepe verticaal opstaande rioolbuis (waaruit ontsnappen onmogelijk is); Bert daalt in een fractie van seconde af in de put en vindt er een adult exemplaar in magere/slechte toestand. We geven het dier de vrijheid aan de oever van een rivier.

Onze 3^e waarneming noteren we nabij Patara. Het is een 93cm groot drachtig wijfje die dagactief is in het duingebied van Patara. Ze stelt zich dreigend en sissend op met driehoekige kop, maar dit alles is maar een schijnvertoon van de soort, want deze bijt nooit. Wel ledigt ze haar anaalklieren en deze reuk/stank is niet gemakkelijk van je kledij en handen te verwijderen... Het wordt verder genieten van haar via een prachtige fotosessie. Tot slot moet bij wijze van herpeto-proef één van de deelnemers haar met blote hand uit het leefzakje halen; na herhaaldelijk aandringen durft hij zijn angst toch te overwinnen en neemt het dier vast; we laten het vrij op de plek van vangst.

In het door ons onderzochte gebied blijkt ze volgens de literatuur zeldzaam te zijn met slechts 3 vindplaatsen langs de kust; ze variëren in lengte meestal tussen de 60-80cm en worden uitzonderlijk 1m!

NATRIX TESSELLATA - DOBBELSTEENSLANG								
VINDPLAATS	OBSERVATIE		AANTAL				LEEF-TIJD	GPS
	2013	UUR	HV	VO	DIN	VV		
PATARA	21/04	12:00-13:00	-	1	-	-	AD	34

Het is op de valreep (nl. de allerlaatste dag) dat Johan erin gelukt om een visuele waarneming te melden. Dit is wel abnormaal want de Dobbelsteenslang is een algemene soort nabij en in het water. Maar hier in dit deel van Turkije zijn stilstaande grote waterpartijen eerder beperkt.

De Dobbelsteenslang komt algemeen voor tot op 1000m; habitat: alle soorten van waterreservoirs; er worden soms dieren aangetroffen in zee tot honderden meters van de kust; wordt tot 1m groot; paartijd half mei; voor het leggen van haar 4-18 eieren migreert het wijfje wel tot honderden meters ver naar een droog "eiafleg-habitat"; menu: hoofdzakelijk vis en occasioneel kikkers en padden; overwintering meestal met soortgenoten en er zijn hibernacula gekend van 100 samen overwinterende Dobbelsteenslangen.

6.2.10. *Typhlopidae*.

TYPHLOPS VERMICULARIS - WORMSLANG								
VINDPLAATS	OBSERVATIE		AANTAL				LEEF- TIJD	GPS
	2013	UUR	HV	VO	DIN	VV		
INCECUM	14/04	10:10-12:35	2	-	-	-	AD	2
ASPENDOS RUINS	15/04	13:35	1	-	-	-	AD	8
KÖPRÜLÜ KANYON N.P.	16/04	13:45-14:45	2	-	-	-	AD	12
SAGIRIN	16/04	16:20	1	-	-	-	SAD	14
SAGIRIN	16/04	16:20	-	1	-	-	AD	14
BEYDAGLARI SAHIL N.P.	17/04	15:25-16:30	2	-	-	-	SAD	19
BEYDAGLARI SAHIL N.P.	17/04	15:25-16:30	2	-	-	-	AD	19
GULLUK DAG N.P.	18/04	13:45-15:05	1	-	-	-	AD	23
XANTHOS RUINS	20/04	8:21-10:09	1	-	-	-	AD	27
XANTHOS RUINS	21/04	8:39-11:31	1	-	-	-	AD	32

De Europese wormslang wordt door ons dagelijks (met uitzondering van de verplaatsingsdag naar de laatste bestemming) aangetroffen en steeds onder stenen.

Volgens de literatuur zijn wormslangen in dit deel van Turkije actief van maart tot einde mei en later uitzonderlijk na een hevige regenbui; de totale lengte blijft meestal beneden 260mm; ons grootste exemplaar is 205mm; haar voorkeur gaat uit naar leembodem waarin ze zelf gemakkelijk een gangensysteem kan uitgraven; tijdens de warme zomermaanden kruipen ze tot 1.20m diep in de grond; begin augustus legt het wijfje 4-7 eieren; menu: alleen poppen van mieren.

7. WEBSITE FOTOGALERIJ.

Bij het uitgeprint rapport worden kleurfoto's toegevoegd op de laatste bladzijden van dit rapport.

Bij het PDF-rapport verwijzen we naar het foto-verslag in de "Fotogalerij" op www.freanonherping.be

8. LITERATUUR.

Andrén, C. and G. Nilson. 1976.

"Observations on the Herpetofauna of Turkey in 1968-1973." *Brit. J. Herpetol.* 5(7):575-585.

Arnold, E., J. Burton, en D. Ovenden. 1977.

"Elseviers Reptielen- en Amfibieëngids." pp. 272. Amsterdam/Brussel: Elsevier.

Arnold, E. en D. Ovenden. 2002.

"A Field Guide to the Reptiles and Amphibians of Britain and Europe." pp. 288. London: Harper Collins Publishers.

Arntzen, J. 1980.

"Waarnemingen aan de Amfibieënfaua van een Gebied in Turkije." *Lacerta* 38(9):82-84.

Atatür, M. en I. Yilmaz. 1986.

"A Comparison of the Amphibian Fauna of Turkisch Thrace with that of Anatolia and Balkan States." *Amphibia-Reptilia* 7(3):135-140.

Aureggi, M. 2002.

"Green Turtle Encrusted With White Matter Observed Nesting at Akyatan Beach, Turkey." *Marine Turtle Newsletter* 98:8.

Bar, A. en G. Haimovitch. 2011.

"A Field Guide to Reptiles and Amphibians of Israel." pp. 245. Israel: Pazbar LTD.

Baran, I. 1976.

"Turkiye Yılanlarının Taksonomik Revizyonu Ve Coğrafi Dağılımları." pp. 177. Ankara: Türkiye Bilimsel Teknik Araştırma Kurumu Seri 309.

Baran, I. 1977.

"Über Neues *Lacerta danfordi* Material aus Süd-Anatolien." *Ege Univ. Fen. Fak. Kitap. Ser. B(4)*:326-329.

Baran, I. 1978.

"Some Rare Species of Snakes From Turkey." *Ann. Naturhist. Mus. Wien* 81:261-265.

Baran, I. 1990.

"Sea Turtles in Turkey." *Marine Turtle Newsletter* 48:21-22.

Baran, I. en M. Basoglu. 1977.

"The Subspecific Status of *Lacerta agilis* (Reptilia, Lacertidae) in Northeastern Anatolia." *Ege Univ. Fen. Fak. Kitap. Ser. B(4)*:349-359.

Baran, I. en M. Atatür. 1986.

"A Taxonomical Survey of the Mountain Frogs of Anatolia." *Amphibia-Reptilia* 7(2):115-134.

Basoglu, M. 1945.

"Three Species of Lacertidae New for Turkey." *Rev. Fac. Sci. Univ. Istanbul* 10:68-77.

"The Reptiles of Turkey. Part I. The Turtles and Lizards." pp. 272. Izmir: Ege Univ. Fen Fak. Kit. Ser. 76.

Basoglu, M. 1947.

"On Some Varieties of *Vipera berus* From the Extreme North-Eastern Anatolia." *Rev. Fac. Sci. Univ. Istanbul* 12(3):182-190.

Basoglu, M. 1974.

"Semender Ve Kurbagalarımız." pp. 23. Istanbul: Redhouse.

- Basoglu, M. en I. Baran. 1980.
 "The Reptiles of Turkey. Part II. The Snakes." pp. 218. Izmir: Ege Univ. Fen Fak. Kit. Ser. 81.
- Basoglu, M. en N. Özeti. 1973.
 "The Amphibians of Turkey." pp. 155. Izmir: Ege Univ. Fen Fak. Kit. Ser. 50.
- Beutler, A. 1981.
 "Agama stellio (Linnaeus 1758) Hardun." pp. 161-177. In : *Handbuch der Reptilien und Amphibien Europas Band 1 Echsen (Sauria) I*. Wiesbaden: Akademische Verlagsgesellschaft.
- Billing, H. 1985.
 "Beschreibung Eines Weiteren Exemplares von *Vipera ursinii anatolica* Eiselt & Baran, 1970 (Serpentes: Viperidae)." *Salamandra* 21(1):95-97.
- Billing, H. en B. Schätti. 1984.
 "Vorläufige Mitteilung Zum Subspezies-Problem bei *Vipera lebetina* (Linnaeus, 1758) (Serpentes: Viperidae)." *Salamandra* 20(2/3):65-69.
- Bischoff, W. en M. Franzen. 1993.
 "Einige Bemerkungen Zur Syrischen Eidechse *Lacerta laevis* Gray, 1838 in der Südlichen Türkei." *Herpetofauna* 15(87):27-34.
- Bodenheimer, F. 1944.
 "Introduction into the Knowledge of the Amphibia and Reptilia of Turkey." *Rev. Fac. Sci. Univ. Istanbul* 9(1):1-93.
- Bottema, S. 1978.
 "Notities Uit Zuid-Turkije." *De Lepelaar* 54:26-29.
- Eiselt, J. 1967.
 "Bericht Über Eine Dritte Zoologische Sammelreise in der Türkei, April Bis Juni 1966." *Ann. Naturhist. Mus. Wien* 70:293-300.
- Eiselt, J. en I. Baran. 1970.
 "Ergebnisse Zoologischer Sammelreisen in der Türkei: Viperidae." *Ann. Naturhist. Mus. Wien* 74:357-369.
- Entzeroth, A. 1989.
 "Ein Weiteres Belegexemplar von *Vipera lebetina* (Linnaeus, 1758) (Serpentes: Viperidae) von der Zentralen Südküste der Türkei." *Salamandra* 25(1):59-61.
- Franzen, M., M. Bussman, T. Kordges, and B. Thiesmeier. 2008.
 "Die Amphibien und Reptilien der Südwest-Turkei." pp. 328. Bielefeld: Laurenti Verlag.
- Gerosa, G., M. Aureggi, P. Casale, en S. Yerli. 1998.
 "Green Turtle Nesting at Akyatan Beach, Turkey, 1994-1997." *Marine Turtle Newsletter* 81:4-5.
- Glen, F., B. Godley, Kelly, F. en A. Broderick. 1997.
 "Marine Turtle Nesting in the Goksu Delta, Turkey, 1996." *Marine Turtle Newsletter* 77:17-19.
- Gramentz, D. 1990.
 "Beobachtungen an der Afrikanischen Weichschildkröte *trionyx Triunguis* (Forskal, 1775) in der Türkei." *Herpetofauna* 12(67):22-26.
- Gramentz, D. 1991.
 "Beobachtungen an der Euphrat-Weichschildkröte *Trionyx euphraticus* (Daudin, 1802) in Ost-Anatolien." *Salamandra* 27(1/2):1-16.
- Gramentz, D. 1993.
 "Neuer Fundort von *Emys orbicularis* (Linnaeus, 1758) Im Südwesten der Türkei." *Herpetofauna* 15(82):6-8.
- Gruber, U. 1989.
 "Die Schlangen Europas." pp. 248. Stuttgart: Franckh.

- Grüber, U. 1981.
 "Ablepharus kitaibelli Bibron und Bory 1833 Johannisechse." pp. 292-307. In : *Handbuch der Reptilien und Amphibien Europas Band 1 Echsen (Sauria) I.* Wiesbaden: Akademische Verlagsgesellschaft.
- Hagedoorn, F. 1990.
 "Waarnemingen in Zuidwestelijk Turkije." *Lacerta* 49(1):21-22.
- Hellmich, W. 1962.
 "Reptiles and Amphibians of Europe." pp. 160. London: Blanford.
- Höggren, M. 1991.
 "Haltung und Nachzucht von *Elaphe hohengeri* (Strauch, 1873), Mit Bemerkungen Zur Verbreitung und Habitatwahl." *Salamandra* 27(1/2):46-52.
- Jooris, R. en G. Van Den Berghe. 1994.
 "Erneuter Beleg Eines *Ophiomorus punctatissimus* aus Xanthos (Vil.Antalya, Türkei), Mit Einer Übersicht Über Die Publizierten Funde der Art in Anatolien." *Salamandra* 30(4):272-273.
- Klewen, R., H. Winter, en M. Franzen. 1988.
 "Die Unterarten Des Lykischen Salamanders *Mertensiella Luschani* (Steindacher, 1891). Teil 1." *Herpetofauna* 10(53):15-22.
- Kosswig, C. 1951.
 "Herpetologisches aus der Türkei." *Mitt. Mus. Kult. Natur. Arb. Magdeburg* 3(3):13-23.
- Langerwerf, B. 1981.
 "Verzorging En Kweek van Danfords *berghagedis* (*Lacerta Danfordi Anatolica*), in het Buiten- en Binnenterrarium." *Lacerta* 39(9):136-141.
- Lantz, L. en O. Cyrén. 1913.
 "Über Die Identität von *Rana macrocnemis* und *Rana camerani*." *Zool. Anz.* XLIII(5):214-220.
- Mantel, P. en P. Mudde. 1986.
 "Enige Opmerkingen Over De Libanon-Hagedis (*Lacerta laevis*)." *Lacerta* 45(3):34-38.
- Merdivenci, A. 1976.
 "Kaplumbaga Kertenkele Ve Yılanlar." pp. 63. Istanbul: Redhouse Yayinevi.
- Mertens, R. 1952.
 "Amphibien und Reptilien aus der Türkei." *Rev. Fac. Sci. Univ. Istanbul* XVII(1):41-75.
- Nilson, G., C. Andrén, en B. Flärdh. 1988.
 "Die Vipern der Türkei." *Salamandra* 24(4):215-247.
- Obst, F. 1981.
 "*Ophisaurus apodus* (Pallas 1775) Scheltopusik, Panzerschleiche." pp. 259-274. In : *Handbuch der Reptilien und Amphibien Europas Band 1 Echsen (Sauria) I.* Wiesbaden: Akademische Verlagsgesellschaft.
- Peters, G. 1962.
 "Die Zwergeidechse (*Lacerta parva* Boulenger) und Ihre Verwandtschaftsbeziehungen Zu Anderen Lacertiden, Insbesondere Zur Libanon-Eidechse (*L. Fraasii* Lehrs)." *Zool. Jahrb. Syst.* 89:407-478.
- Radspieler, C. en M. Schweiger. 1990.
 "Die Bergotter Daboia (Synonym *Vipera*) *Xanthina* Gray, 1849." *Herpetofauna* 12(66):11-20.
- Salvador, A. 1981.
 "*Hemidactylus turcicus* (Linnaeus 1758) Europäischer Halbfingergecko." pp. 84-107. In : *Handbuch der Reptilien und Amphibien Europas Band 1 Echsen (Sauria) I.* Wiesbaden: Akademische Verlagsgesellschaft.
- Schätti, B. en I. Baran. 1988.
 "Bemerkungen Zur Verbreitung von *Elaphe hohengeri* (Strauch, 1873) und *Vipera xanthina* (Gray, 1849) in Süd-Anatolien (Serpentes: Colubridae, Viperidae)." *Salamandra* 24(4):306-309.

- Schmidtler, J. 1997.
 "Die Zwergnattern (*Eirenis modestus*-Komplex) Des *Antitaurus* in Süd-Anatolien und Ihre Geographischen Beziehungen zur Begleitenden Herpetofauna." *Salamandra* 33(1):33-60.
- Schmidtler, J. 1986.
 "Orientalische Smaragdeidechsen: 2. Über Systematik und Synölogie von *Lacerta trilineata*, *L. media* und *L. pamphylica* (Sauria: Lacertidae)." *Salamandra* 22(2/3):126-146.
- Schmidtler, J. en W. Bischoff. 1999.
 "Revision Des Levantischen *Lacerta laevis*/Kultzeri-Komplexes: 1. Die Feldeidechse *Lacerta cyanisparsa*." *Salamandra* 35(3):129-146.
- Schneider, B. 1981.
 "*Chalcides ocellatus* (Forskål 1775) Walzenskink." pp. 338-354. In : *Handbuch der Reptilien und Amphibien Europas Band 1 Echsen (Sauria) I*. Wiesbaden: Akademische Verlagsgesellschaft.
- Schultschik, G. 1994.
 "*Mertensiella caucasica*: Haltung, Nachzucht und Freilandbeobachtungen." *Salamandra* 30(3):161-173.
- Stumpel, T. en H. Strijboch. 2006.
 "Veldgids Amfibieën en Reptielen." pp. 318. KNNV, Utrecht.
- van den Elzen, P. 1980.
 "Zur Abwehrreaktionen von *Blanus strauchi aporus* Werner, 1898 (Reptilia: Sauria: Amphisbaenidae)." *Salamandra* 16(1):52-56.
- Van der Winden, J., S. Bogaerts, en H. Strijbosch. 1997.
 "Herpetofauna Des Göksu Deltas und des Umliegenden Gebirges, Türkei." *Salamandra* 33(1):9-24.
- Van der Winden, J., S. Bogaerts, H. Strijbosch en V. Van den Berk. 1994.
 "The Nile Soft-Shell Turtle, *Trionyx triunguis*, in the Göksu Delta, Turkey." *Zoology in the Middle East* 10:57-62.
- Van der Winden, J., H. Strijbosch, en S. Bogaerts. 1995.
 "Habitat Related Disruptive Pattern Distribution in the Polymorphic Lizard *Mabuya vittata*." *Acta Oecologica* 16(4):423-430.
- Van Piggelen, D. en H. Strijbosch. 1993.
 "The Nesting of Sea Turtles, (*Caretta caretta* en *Chelonia mydas*) in the Göksu Delta, Turkey, June-August, 1991." *Turkish Journal of Zoology* 17:137-149.
- van Wingerde, J. 1986.
 "Het Voorkomen van *Vipera xanthina* (Gray, 1849) Op Oost Egeïsche Eilanden en in Thracië." *Litterature Serpentium* 6(4):142-150.
- Werner, F. 1914.
 "Zur Herpetologie der Türkei." *Zool. Anz.* XLIII(11):497-499.
- Werner, F. 1903.
 "Zur Kenntnis der *Lacerta danfordi* Gthr. und der Oxycephalen Eidechsen Überhaupt." *Zool. Anz.* 27:254-259.
- Wettstein-Westersheimss, O. 1967.
 "Ergebnisse Zoologischer Sammelreisen in der Türkei : Versuch Einer Klärung Des Rassenkreises von *Lacerta danfordi* GTHR 1876." *Ann. Naturhist. Mus. Wien* 70:345-356.
- Wranger, R. 1995.
 "Haltung und Nachzucht der Pamphylichen Smaragdeidechse *Lacerta pamphylica* Schmidtler, 1975." *Herpetofauna* 17(99):6-14.

TABEL 4. AFKORTINGEN & VERTALINGEN.

AD	adult – volwassen	adult
ALT	Altitude	altitude
An	anale schub	anal shield
AUD	auditieve waarneming	auditive observation (calling animal)
EI	Eieren	eggs
GR	gewicht in gram	weight in gram
JUV	1 ^e kalenderjaar dier	juvenile (from birth until end of first year)
Km	Kilometer	kilometer
KRL	kop-romplengte	snouth-vent lenght
LEEFTIJD	Leeftijd	age
lengte	Lengte	lenght
M	Man	male
mm	Millimeter	millimeter
Nvt	niet van toepassing	does not apply
PRIM	primair – originele staart	original tail
SAD	Subadult	subadult
SC	subcaudalia – onderstaartschilden	number of subcaudals in snakes
SEC	geregenereerd staartgedeelte	regenerated part of tail
SEX	geslacht: mannetje of wijfje	male or female
SL	Staartlengte	tail lenght
TL	totale lengte	total lenght
UUR	Uur	Time
VD	via derden	received from somebody else
VINDPLAATS	Vindplaats	finding place
VE	ventralia – buikschilden	number of ventrals
VO	visuele observatie	visual observation
VS	Verkeersslachtoffer	dead on road
VV	Vervelling	Ecdysis
W	Wijfje	Female